

ویژه کارکنان شهرداری‌ها، دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی شهر و روستا

حوادث طبیعی و غیر مترقبه، انواع غیر مترقبه طبیعی تعاریف مرتبط با حوادث طبیعی غیر مترقبه

آسیب پذیری در برابر بلایا

بطور متوسط انتظار می‌رود که سالانه، ۱۰۰۰۰۰ نفر زندگی خود را به دلیل مخاطرات طبیعی از دست بدهند. بعلاوه، بلایا بصورتی نامتناسب کشورهای کمتر توسعه یافته را تحت تأثیر قرار می‌دهند. برآورد شده است که ۹۷ درصد بلایای طبیعی منجر به مرگ، در کشورهای در حال توسعه رخ می‌دهد.

در نیم قرن گذشته، توسعه انسانی، بوسیله شهرنشینی سریع و برنامه‌ریزی شده در دنیای در حال توسعه توصیف شده است. نود درصد رشد جمعیت جهانی، در کشورهای کمتر توسعه یافته اتفاق می‌افتد. این کشورها، توانایی و منابع لازم برای مدیریت نرخ بالای رشد شهری را ندارند. بین سال‌های ۱۹۵۰ تا ۲۰۰۰، جمعیت شهری در کشورهای در حال توسعه، از کمتر از ۱۸ درصد به بیش از ۴۰ درصد افزایش یافته است. انتظار می‌رود این افزایش، تا سال ۲۰۳۰ به ۶۰ درصد برسد. پیش بینی می‌شد در سال ۲۰۱۰، ۸ شهر از ۱۰ شهر بزرگ جهان در کشورهای در حال توسعه باشند. بیشترین پتانسیل‌های وقوع بلایا، در ۱۰۰ شهر پرجمعیت جهان وجود دارد. در بیش از سه چهارم این شهرها، حداقل یک مخاطره طبیعی رخ می‌دهد. انتظار می‌رود که بطور متوسط، در حداقل ۷۰ شهر از این ۱۰۰ شهر، هر پنجاه سال یک زمین لرزه قوی اتفاق بیفتد. به طور کلی انسان در برابر بلایایی که منشا طبیعی و انسانی دارند، آسیب پذیر است. پهنه‌های پر جمعیت (قاره آسیا) بلایای طبیعی و خسارات بیشتر را تحمل می‌کنند. با توجه به آثار و پیامدهای گوناگون بلایا در کشورهای پیشرفته و غیر پیشرفته، ارائه آمارهای مربوط به خسارت جانی و مالی نمی‌تواند یکسان باشد. به هر حال ۹۰ درصد از خسارات جانی و مالی به دو سوم جمعیت کشورهای در حال توسعه ارتباط می‌یابد. در حالی که سه چهارم از مجموع خسارت‌های اقتصادی به کشورهای پیشرفته مربوط می‌شود. این موارد، برخی از پیوندهای مهم بین بلایا و ثروت را نشان می‌دهد. رشد اقتصادی نیز آسیب پذیری ناشی از بلایا را حتی در کشورهای پیشرفته افزایش می‌دهد. البته پیشرفت‌های تکنولوژیکی توانسته است تا حدودی نسبت به کاهش بلایا موثر واقع شود. توسعه شهرها به ویژه در کشورهای در حال توسعه باعث شده است تا منابع از بین برود و تعداد زیادی از مردم در شهرها، مصرف کنندگان همیشگی باشند. این در حالی است که میزان افزایش بیش از حد جمعیت در کشورهای پیشرفته در حد پایینی قرار دارد.

تفاوت کشورهای صنعتی و در حال توسعه در مواجهه با بلایای طبیعی

کشورهای صنعتی	کشورهای در حال توسعه
آمادگی برای تحمل خسارات مالی زیاد	ایجاد وقفه در توسعه اقتصادی - اجتماعی در اثر وقوع بلایای طبیعی
وجود مکانیزم های لازم جهت جلوگیری از وقوع تلفات جانی	عدم وجود منابع مالی لازم جهت ایجاد سیستم های هشدار سریع
توانایی اعزام سریع تیم‌های امداد و پزشکی	عدم توانایی در اعزام سریع و در نتیجه ایجاد تلفات جانی زیاد
پوشش مناسب بیمه برای جبران خسارات	عدم پوشش مناسب بیمه و در نتیجه صرف بودجه برای جبران خسارات

در بیشتر نقاط جهان، تلفات ناشی از مرگ و میر و آسیب انسان‌ها و نیز خسارات ناشی از بلایای طبیعی هر روزه افزایش می‌یابد. شناسایی علل بلایای طبیعی می‌تواند راه حل مناسبی را پیش روی دولت‌های مختلف قرار دهد. باید به این نکته در زمینه بلایای طبیعی اشاره کرد که هر پدیده طبیعی را نمی‌توان بالای طبیعی محسوب کرد. زمانی یک حادثه طبیعی بلا محسوب خواهد شد که انسان‌ها و اموال آنها را در معرض آسیب جدی قرار دهد.

به طور کلی پس از وقوع هر سانحه طبیعی مخرب، سه مرحله وجود دارد:

۱. **مرحله اضطرار:** اضطرار، وقوع موقعیتی استثنایی است که طی آن مردم قادر به برآوردن نیازهایشان نیستند و با مخاطرات جانی و مالی مواجه می‌شوند. در این مرحله برای اسکان فوری آسیب دیدگان، سرپناه اضطراری در نظر گرفته می‌شود که در اغلب موارد، به خصوص پس از زلزله، چادر است.

۲. **مرحله ساماندهی:** ساماندهی دلالت دارد بر بازگرداندن خدمات بنیادی به عملکردهای پیش از سانحه، کمک مردم در جهت خودکفایی و خودباوری، مرمت خرابی‌ها، اعطای تسهیلات مالی، احیای فعالیت‌های اقتصادی و فراهم آوردن زمینه‌های حمایت از بازماندگان در زمینه های روانی و اجتماعی. مرحله ساماندهی عمدتاً بر توانمند کردن آسیب دیدگان متمرکز است، تا جامعه آمادگی بازگشت به الگوهای زیست قبل از سانحه را بیابد. این مرحله در عین حال می‌تواند به عنوان یک دوره‌گذار میان امداد اضطراری و توسعه پایدار بلند مدت تلقی شود. به منظور نیل به اهداف ذکر شده در این مرحله، معمولاً از سرپناهی به مراتب بهتر و راحت‌تر از سرپناه اضطراری استفاده می‌شود که به آن سرپناه موقت می‌گویند.

سرپناه اضطراری: چادر، شناخته‌ترین نوع سرپناه اضطراری است و از مهم‌ترین ویژگی‌های آن می‌توان به سبکی، کم حجمی و برپایی سریع و آسان آن اشاره کرد. سرپناه اضطراری نقش‌های مهم و گوناگونی دارد، از جمله: محافظت در مقابل سرما، گرما، باد و باران؛ انبار کردن اثاث و حفظ اموال؛ ایجاد امنیت عاطفی و تأمین یک محیط خصوصی؛ تعیین نشانی مشخص برای دریافت خدمات (خدمات پزشکی، غذا و ..) و تأمین منزل برای خانواده‌هایی که خانه خود را از ترس آسیب‌های سانحه تخلیه کرده‌اند.

سرپناه موقت: میان ایجاد سرپناه اضطراری و بازسازی مسکن دائمی، می‌توان راه‌های میانه‌ای برگزید و اسکان موقت برای آسیب‌دیدگان در نظر گرفت. اما در هر حال، هرچه زودتر مرحله بازسازی آغاز شود، هزینه‌های کلی اجتماعی، اقتصادی و سرمایه‌ای کمتر می‌شود.

نکته‌ای که در مورد اسکان موقت حائز اهمیت است، این است که سرپناه موقت باید به گونه‌ای باشند که بتواند تا حد قابل قبولی زندگی مردم و حیات جامعه را به وضع عادی و مناسب برگرداند و در عین حال، هزینه‌های سنگین و تلف شده‌ای به همراه نداشته باشد. در واقع اکثر انواع اسکان‌های موقت، پس از اتمام دوره بازسازی، دیگر به کار نمی‌آیند و به عنوان هزینه‌های به هدر رفته‌ای محسوب می‌شوند؛ مگر اینکه با پیش‌بینی و برنامه‌ریزی صحیح، اسکان موقت را به گونه‌ای در مسیر اسکان دائم قرار دهیم.

سرپناه موقت نباید آنقدر مرفه باشد که در عمل به سرپناه دائم تبدیل شده و در نتیجه مشکل بشود مردم را متقاعد کرد که از آن نقل مکان کنند، زیرا انتقال اجباری آسیب دیدگان از سرپناه موقت به سرپناه دائم، گاهی مستلزم صرف هزینه‌های زیادی است.

۳. **مرحله بازسازی:** در این مرحله، بخش‌های آسیب‌پذیر جامعه از جمله بناها، زیرساخت‌ها، بخش‌های اقتصادی، اداری و سیاسی، روان‌شناختی، فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی بازسازی می‌شود.

